

ניסיון ההתנקשות בקונרד אדנאואר: מזימה לסכל את תשלומי השילומים

בשנים הראשונות של גרמניה המערבית שלאחר מלחמת העולם השנייה, קונרד אדנאואר, הקנצלר הראשון של המדינה, הפך לדמות מרכזית בבנייה מחדש של מדינה הרוסה והשבת מקומה על במת העולם. כמתנגד נחרץ לנאצים וקתולי אדוק, הוביל אדנאואר את גרמניה המערבית מ-1949 עד 1963, והנחה אותה לעבר דמוקרטיה, התאוששות כלכלית והתפייסות עם אויבים לשעבר. עם זאת, מאמציו לנהל משא ומתן על שילומים עם ישראל בעבור זוועות השואה הפכו אותו למטרה להתנגדות קיצונית. ב-27 במרץ 1952, חבית דואר שכוונה לאדנאואר התפוצצה במטה משטרת מינכן, הרגה שוטר וחשפה מזימת התנקשות מזעזעת הקשורה למיליטנט הישראלי מנחם בגין. מאמר זה בוחן את ההקשר, הביצוע וההשלכות של ניסיון נועז זה להרוג את הקנצלר, ומאיר פרק פחות מוכר בהיסטוריה של המלחמה הקרה.

קונרד אדנאואר והסכם השילומים

קונרד אדנאואר, שנולד ב-1876 בקלן, היה פוליטיקאי מנוסה עם רקורד של התנגדות לנאציזם. כראש עיריית קלן בתקופת רפובליקת ויימאר, התנגד למשטר היטלר, נכלא וחי בבידוד במהלך המלחמה. לאחר 1945, הוא היה שותף להקמת האיחוד הנוצרי-דמוקרטי (CDU) והפך לקנצלר הראשון של גרמניה המערבית ב-1949, עם המשימה לבנות מחדש אומה בהריסות. מדיניות החוץ שלו העדיפה שילוב עם המערב והתפייסות עם יריבים לשעבר, כולל צרפת וארצות הברית. אבן יסוד במצע המוסרי והדיפלומטי שלו הייתה התמודדות עם האחריות הגרמנית לשואה.

ב-1951 יזם אדנאואר משא ומתן להסכם שילומים עם ישראל, שמטרתו לספק פיצויים כספיים לניצולי שואה ולמדינה היהודית הצעירה. השיחות, שהפכו רשמיות בהסכם לוקסמבורג מספטמבר 1952, היו שנויות במחלוקת עמוקה. בגרמניה, חלק ראו בשילומים נטל כלכלי או הודאה באשמה קולקטיבית, בעוד שבישראל, רבים התנגדו לקבלת כסף מגרמניה, וראו בכך לגיטימציה לאומה האחראית לרצח העם של שישה מיליון יהודים. קבוצות רדיקליות, במיוחד אלה הקשורות לארגון הצבאי הציוני אצ"ל, גינו את ההסכם כבגידה בקורבנות השואה, וטענו כי הניצולים צריכים לקבל תשלומים ישירים במקום כספים המועברים דרך ממשלת ישראל לפרויקטים של בניית המדינה.

מנחם בגין והקשר לאצ"ל

בלב מזימת ההתנקשות עמד מנחם בגין, דמות מרכזית בהיסטוריה הישראלית ששימש מאוחר יותר כראש ממשלה מ-1977 עד 1983 וחלק פרס נובל לשלום ב-1978 על הסכמי קמפ דייוויד. ב-1952 היה בגין מנהיג חרות, מפלגה ימנית ששורשיה בתנועה הציונית הרוויזיוניסטית, ומפקד *سابق* האצ"ל, המיליציה שלפני הקמת המדינה שאחראית להתקפות על כוחות בריטיים בפלסטינה. בגין, שמשפחתו נספה בשואה, התנגד נחרצות להסכם השילומים, וראה בו פשרה מוסרית המאפשרת לגרמניה "לקנות" מחילה.

התנגדותו של בגין לא הייתה רק רטורית. על פי חשיפות מאוחרות, הוא תמך באופן פעיל במזימה להתנקש באדנאואר כדי לסכל את שיחות השילומים. התוכנית אורגנה על ידי קבוצה קטנה של חברי אצ"ל לשעבר, כולל אליעזר סודיט, שפירט את מעורבותו בזיכרונות שפורסמו עשורים מאוחר יותר, **בשליחות המצפון**. תיאורו של סודיט, שאושר על ידי העיתונאי הגרמני הנינג זיץ בספרו מ-2003 **ניסיון התנקשות**

באדנאואר: ההיסטוריה הסודית של התקפה פוליטית, חשף את התפקיד המרכזי של בגין באישור, מימון ותכנון המבצע.

המזימה מתגלה

ניסיון ההתנקשות היה נועז ומגושם כאחד. ב-27 במרץ 1952 הגיעה חבילה שכוונה לקנצלר אדנאואר למטה משטרת מינכן, ועוררה חשד בשל כתב יד ילדותי וכתובת שגויה. החבילה, שכללה פצצה מוסתרת באנציקלופדיה, נשלחה על ידי שני נערים שהועסקו על ידי הקושרים. הנערים, שחשדו במשהו, התריעו למשטרה במקום לשלוח אותה. כאשר שוטרים ניסו לבדוק את החבילה, היא התפוצצה, הרגה את השוטר הבווארי קרל רייכרט ופצעה שניים נוספים.

במקביל, שתי פצצות דואר נוספות נשלחו למקום שבו ניהלו משלחות ישראליות וגרמניות משא ומתן על שילומים, ונטלו אחריות קבוצה שכנתה עצמה ארגון הפרטיזנים היהודים. הפצצות הללו לא הגיעו למטרותיהן, אך הפיצוץ במינכן הפעיל חקירה בינלאומית. רשויות צרפתיות וגרמניות עקבו אחר המזימה לחמישה חשודים ישראלים בפריז, כולם קשורים לאצ"ל. ביניהם היה אליעזר סודיט, שהודה בהכנת המטען. החשודים נעצרו אך מאוחר יותר הורשו לשוב לישראל, כאשר הראיות נחתמו כדי למנוע הסתה אנטישמית בגרמניה.

זיכרונותיו של סודיט, שפורסמו בשנות ה-90, סיפקו תובנות מכריעות על המניעים והביצוע של המזימה. הוא טען שהכוונה לא הייתה להרוג את אדנאואר אלא לייצר תשומת לב תקשורתית בינלאומית ולשבש את שיחות השילומים. "היה ברור לכולנו שאין סיכוי שהחבילה תגיע לאדנאואר", כתב סודיט, מה שמרמז שהמזימה תוכננה כמעשה סמלי. עם זאת, טענה זו שנויה במחלוקת, שכן מעורבותו של בגין והתוצאה הקטלנית – מותו של שוטר – מצביעים על כוונה רצינית יותר. סודיט תיאר את מחויבותו האישית של בגין, כולל הצעה למכור את שעון הזהב שלו למימון המבצע כשהכסף אזל, ופגישות עם חברי כנסת יוחנן בדר וחיים לנדאו, כמו גם עם ראש המודיעין לשעבר של האצ"ל אבא שרזר, לתיאום המזימה.

השלכות והטיוח

ממשלת גרמניה המערבית תחת הנהגת אדנאואר וראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון שניהם ביקשו למזער את האירוע כדי לשמר יחסים דו-צדדיים שבירים. אדנאואר, שידע על מקור המזימה, בחר שלא לרדוף אותה באגרסיביות, מחשש לתגובה אנטישמית בגרמניה או סיכול השילומים. בן-גוריון, שתמך בהסכם השילומים, העריך את איפוקו של אדנאואר, שכן חשיפת מעורבותו של בגין עלולה הייתה לפגוע ביחסים הגרמנו-ישראליים המתהווים. הפרטים נותרו מודחקים ברובם עד 2006, אז פרסם ה-**Frankfurter Allgemeine Zeitung** קטעים מזיכרונותיו של סודיט, מה שהצית עניין ומחלוקת מחודשים.

בישראל, תפקידו של בגין נותר חשוך במשך עשורים. מזכירו האישי יהואל קדישאי והרצל מקוב, מנהל מרכז מורשת מנחם בגין, טענו לחוסר ידיעה על המזימה כשנשאלו ב-2006. עם זאת, תיאורו של סודיט, מגובה במחקרו של זיץ, לא השאיר ספק במעורבותו של בגין. החשיפה הזעזעה אנליסטים נוכח מעמדו המאוחר של בגין כמייסד שלום, והעלתה שאלות על האתיקה של אלימות פוליטית בעידן שלאחר השואה.

ניסיון ההתנקשות לא הצליח לסכל את הסכם השילומים, שנחתם בספטמבר 1952. גרמניה המערבית שילמה בתחילה כ-3 מיליארד מרקים גרמניים לישראל ו-450 מיליון לוויעידת התביעות, עם תשלומים מתמשכים עם תביעות חדשות. ההסכם חיזק את כלכלת ישראל וסימן צעד משמעותי בהתחשבות המוסרית של גרמניה, אף שהוא נותר שנוי במחלוקת. הישרדותו ועקשנותו של אדנאואר חיזקו את מעמדו הפנימי והבינלאומי, ותרמו לבחירתו מחדש ב-1953.

מורשת ומשמעות היסטורית

ניסיון ההתנקשות בקונרד אדנאואר מדגיש את הרגשות הגולמיים והפוליטיקה המורכבת של עידן שלאחר השואה. עבור בגין ובעלי בריתו, הסכם השילומים סימל בגידה בסבל היהודי, אך תגובתם האלימה סיכנה לערער את הסמכות המוסרית של ישראל ואת מטרותיה הדיפלומטיות. החלטתו של אדנאואר להדחיק את הפרשה שיקפה את מחויבותו הפרגמטית להתפייסות, אפילו במחיר של שקיפות. האירוע גם מדגיש את האתגרים בניווט צדק, זיכרון ואינטרס לאומי בצל רצח עם.

היום, המזימה היא הערת שוליים במורשתם של אדנאואר ובגין, מוצלת על ידי הישגיהם המאוחרים. אדנאואר נחגג כאב מייסד של גרמניה המודרנית ושילוב אירופי, בעוד בגין זכור על תפקידו בהבטחת שלום עם מצרים. אף על פי כן, הניסיון מ-1952 משמש תזכורת לתנודתיות של שנות המלחמה הקרה המוקדמות, כאשר שסעים אידיאולוגיים ופצעים היסטוריים דרבנו אמצעים קיצוניים. הוא גם מעורר התבוננות על האתיקה של אלימות פוליטית ואיזון העדין של דיפלומטיה בהתמודדות עם זוועות העבר.

כפי שציין ההיסטוריון משה צימרמן, הסודיות של המזימה נבעה מרצון משותף להגן על ההתפייסות הגרמנו-ישראלית. חשיפתה המאוחרת, דרך זיכרונותיו של סודיט ודיווחים נלווים, מזמינה אותנו להתמודד עם העמימות המוסריות של תקופה שבה ניצולים, מדינאים ומיליטנטים התמודדו עם מורשת השואה בדרכים שונות בתכלית.